

לאתר של בית מדרש <

סוגיות אקטואליות בנושאים שונים הנוגעים למצוות התלויות בארץ

נתינת מעשר ראשון ללוי בזמן הזה

האם חייבים בזמן הזה לתת ללוי את המעשר ראשון מטבל ודאי? תשובה: הפוסקים נחלקו האם בזמן הזה יש חיוב לתת את המעשר ראשון ללוי או לא, מחלוקת זו נגזרת מהשאלה היסודית האם יש חזקת כהונה ולויה לכהנים וללויים בזמן הזה או שחזקתם בטלה, ונביא את השיטות בדבר:

- המהרי"ט בתשובותיו [1] כתב ו"ל "ראיתי ונתון אל לבי על מה שנהגו העולם בענין הפרשת המעשרות שמוציאין כל שהוא תרומה גדולה, קוראים שם למעשר ראשון ומפרישים ממנו תרומת מעשר ומחזיקין במעשר ראשון לעצמן וכו', ועוד עניינם משתבש וכו' היאך מתירין לעצמן להחזיק במעשר ראשון שהוא ללוי ולכהן ויש בו משום גזל השבט. ומרגלא בפי ההמון שאומרים לכהן הבא ראייה שאתה כהן וטול וכן ללוי, וזה טעות, שהכהן והלוי בחזקתן הן עומדים כדאמר' בפרק שני דכתובות גדולה חזקה וכו'. ותימא על עצמם היאך נותנים חמש סלעים לכהן בפדיון הבן, והיאך נותנים המתנות הזרוע והלחיים והקבה לכהן ואין אנו מצריכין אותו להביא ראייה על יחוסו אלא הך מילתא בורכא היא"

סיכום שיטת המהרי"ט : הכהנים והלויים בזמן הזה עומדים בחזקתם כבעבר. [אלו שאינם נותנים מעשר ראשון סותרים את עצמם בזה שהם פודים את בנם אצל הכהנים]. [2]

- בשו"ת רבי בצלאל אשכנזי [3] כתב: אם נאמר שאין צריך ליתן מעשר ראשון ללוי עד שיביא ראייה שהוא לוי, מכל מקום אין לבעלים להשתמש במעשר, כיון שהוא שייך לשבט הלוויה והוי גזל השבט, שהרי הבעלים אין לו בו כח כלל כיון שהפרישוהו, ולמה יקחוהו, ומי יעמוד במקום לוי לזכות בו. לדבריו אדם צריך לשום את דמי המעשר ראשון בדמים ולהניחם עד שיבוא אליהו הנביא ויאמר מי הוא לוי, ואז יהיו מחוייבים לתת לו את הדמים.

סיכום שיטת ר"י אשכנזי: גם אם קיים ספק לגבי קדושת הכהנים והלויים, אך המעשר שייך לשבט ויש לפדותו בממון ולחכות לאליהו. [לכאורה לפי שיטה זו כיון שאנו מסופקים על כל הלויים לא מהני מה שיתן ללוי את המעשר ראשון דשמה אינו לוי ועדיין יש לו חוב ממוני ללויים].

- המהרש"ל בספרו ים של שלמה [4] כתב ו"ל: "אין אנו נותנין עכשיו (חלה בחו"ל) אפילו לכהן קטן וכל שכן לכהן גדול שטבל לקריו שאין לו היחוס ואין אנו יודעין איזה כהן אמיתי", כלומר לשיטתו בזמן הזה הכהנים והלויים איבדו את חזקתם [5]. ועל ביתר אריכות בים של שלמה בב"ק [המובא בהערה] [6].

לפי דברי היש"ש צריך להבין מדוע אנו מקיימים מצות פדיון הבן בחמשה סלעים שנותנים לכהנים בזמן הזה והרי הכהנים איבדו את חזקתם. ואכן מחמת טענה זו כתב היעב"ץ בתשובותיו [7] ו"ל "ראוי לכהן להחזיר את פדיון הבן שקיבל ואין בזה משום כהן המסייע, דדוקא בכהנים מיוחסים אסור להם לעשות כך משום שדומה לכהן המסייע שרוצה שתמיד יתנו לו, אבל בכהנים שלנו שהם כהני חזקה בעלמא אע"פ שלחומרא אזלינן בהו לכל מילי ופודים בכורים על ידם מפני שאי אפשר באחר, מ"מ להוציא ממון בספק לא". והוסיף היעב"ץ שכמעט יש להם להחזיר מדינא שאנן סהדי שלא נתן אלא לשם חובה, ולכך יכול לכתחילה

לפדות ע"מ להחזיר. וכן לצאת מכל ספק יש לאב לפדות בנו אצל כל כהן שמזמן לו, וכן בן כהן ולוי יפדה מספק דמאי שנא מכל ספק, עיי"ש .

השלכה נוספת במחלוקת האם הכהנים והלויים איבדו את חזקתם היא לענין נשיאת כפים בכל יום, וכבר בשו"ת בית אפרים [8] האריך בזה בנידון שנוהגים שהכהנים לא נושאים כפים בכל יום. ואדרבא הבית אפרים נתקשה במנהג אר"י ומצרים שכן נושאים כפיהם בכל יום, ויישב שכיון שכך נהגו לא רצו להפקיע אותם מחזקתם [9].

הרי שנחלקו גדולי עולם האם חזקת הכהנים והלויים במקומה עומדת, וממילא צריך ליתן להם את המתנות המגיעות להם על פי דין, או שחזקתן התערערה ואין צריך ליתן להם את המתנות.

שיטת החזון איש

החזון איש [10] נקט שלא צריך לתת בזמן הזה מעשר ראשון ללויים, אמנם טעם אחר עמו משום שהכהנים והלויים בזמן הזה עולים על פי עצמן, ואין להם אפילו דין כהני חזקה [11] ולכן אין נוהגין היום לתת לכהנים תרומה להסיקה תחת תבשילו, וכן חלה ואפי חלת חו"ל אין נותנין לא לכהן קטן ולא לגדול שטבל, ואע"ג שנותנין פדיון הבן לכהן ומברכין עליו וכן הם מברכין על נשיאת כפים וסומכין על חזקתו, מ"מ לענין נתינת מעשר יש לומר שאם יתנו יתרבו העולין ע"פ עצמן בשקר, ואין בכוחנו להעמיד הדת על תילה שלא לקבל לוי אלא על פי בית דין, ולכן ראוי שלא ליתן.

יש לציין שאע"פ שהחזון איש בספרו נוקט שאין צריך לתת את המעשר ראשון ללוי, מכל מקום בספר דרך אמונה מביא שהחזון איש בעצמו כשהיה מפריש מטבל ודאי היה נותן את המעשר ראשון או את דמיו ללוי. וכן הביא מהכפתור ופרח [12] שבעל נפש יתן גם בזמן הזה המעשר ראשון ללוי. כך גם היתה הוראת רבני ירושלים [המהרי"ל דיסקין ועוד] למייסדי המושבה פתח תקוה לתת את המעשר ראשון ללוי [13]. וכן הורו למעשה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל, שיש ליתן את המעשר הראשון ללוי אף בזמנינו.

קביעת מעשר ראשון בפירות המיועדים לצאת בהם ידי חובת המצוה

המנהג כיום שהרבה מהמפרישים אינם נותנים את המעשר ראשון ללוי. ומכיון שיש מצוות שאי אפשר לקיים את המצוה בפירות שאינם שייכים לאדם בודאות. לכן הנוהגים שלא לתת מעשר ראשון ללוי, יש אומרים שעליהם להקפיד כשמפרישים מעשר ראשון מאתרוגי טבל המיועדים למצוה, וכן מקמח טבל המיועד למצה, או לכזית בליל יו"ט ראשון של סוכות, וכן מירקות טבל המיועדים למרור, שלא לקרוא שם למעשר ראשון בתוך אותו חלק המיועד לקיום המצוה [למשל: את המעשר ראשון בהפרשת אתרוגי מצוה יקבעו באתרוגים פסולים או שאינם עומדים לכזית מצה ומרור]. בהפרשה בספק טבל יש מקום להקל ולקרוא שם מעשר ראשון אף בפירות המיועדים לקיום המצוה. [14] במקרה שלא ידוע אם קבעו את המעשר ראשון מחוץ לתוצרת או שכבר שווקה התוצרת, אפשר לסמוך שיוצאים ידי חובה שהרי שמא המעשר ראשון אינו כאן בפירות, ואף אם הוא כאן יש הסוברים שמכיון שהלויים מתייאשים אין בזה חיסרון של לכם.

לסיכום:

יש אומרים שהכהנים והלויים בזמן הזה עומדים בחזקתם ויש לתת ללויים מעשר ראשון. ויש אומרים שאיבדו חזקתם ואין צריכים לתת להם. דעת החזון איש שמכיון שעולים לתורה על פי עצמם ואין באפשרותנו למנוע שלא יעלו, לכן אין חייבים ליתן להם, ומכל מקום מדת חסידות לתת ללוי מעשר ראשון. הנוהגים שלא לתת את המעשר ראשון ללוי יזהרו לא לקבוע את המעשר ראשון בדברים המיועדים לשם מצוה.

[1] חלק א' סימן פה.

[2] ועי' גם בדברי המהרי"ט בסי' קמט מש"כ על אותם שאינם נותנים את המעשר ראשון.

[3] סי' ב' ותשובה זו היא מהרב יהוסף אשכנזי מפוזנא.

[4] חולין פרק ה' סי' ד.

[5] יש לציין שאת דברי המהרש"ל הביאו להלכה הט"ז והש"ך ביו"ד סי' שכ"ב, ועי' בפתחי תשובה שם. להרחבה עי' גם או"ח סי' תנז סעי' ב ובנושאי כלים שם.

[6] ב"ק פרק ה' סי' לה ו"ל: "ועוד נראה שראוי להחמיר ולאסור חרמים בזמן הזה אפילו פירש לכהן והכהן כבר קיבל. מאחר שבעונותינו הרבים אין לנו היחוס כמו שהיה בזמן הבית, או אפילו אחר החורבן בזמן התנאים והאמוראים, שהיו עדיין נזהרים בתרומות ובטהרות, והיה קרוב מימי הבית, ועדיין היה יחוסיהם בדיהם, ובעונותינו מרוב אריכות הגלות וגזירות וגירושים נתבלבלו, והלואי שלא יהא נתבלבל זרע קודש בחול, אבל זרע כהנים ולויים קרוב לדאי שנתבלבלו ואם לא כולו על הרוב נתבלבל כמעשה דאליהו עם הלויים הידוע בדברי רז"ל ואם לא הרוב בדאי קרוב למחצה נתבלבלו..." בספר מנחת שי על חלה סי' ד' כתב שנראה שכוננת המהרש"ל למעשה שהביא בספר חסידים (הוצאת מקצ"נ דף 169) דרב האי שאל את אליהו הנביא מתי יבוא משיח ואמר לו אליהו כשיקיפו הר הזיתים עם כהנים, ולקח רב האי כהנים והקיף בהם את הר הזיתים, אמר לו אליהו שכל הכהנים שאתה רואה מלובשים במעילים והולכים בגאות אינם כהנים, רק אחד שהלך לבסוף בבגדים רעים ומשים עצמו כמי שאינו וחיגר ברגלו אחת ומצד אחד חסר עין אמר עליו זה כהן אמיתי מזרע אהרון עכ"ד. וצ"ע ליישב לפ"ז את לשון המהרש"ל שכתב מעשה דאליהו עם הלויים שלפי המבואר כאן המעשה היה עם הכהנים.

[7] שאילת יעב"ץ סי' קנה.

[8] או"ח סי' ו.

[9] ובהמשך כתב הבית אפרים לחלק בין בני אר"י ומצרים לבין ארצות שלנו, דבני אר"י ומצרים שביתתם במקומם כמאז כן עתה, ולא היה עליהם טלטול הגירושין, ובגולה לא הלכו, רק כל הגלים והמשברים שעברו עליהם היו במקומם, ושפיר הוי חזקה. משא"כ בני הכהנים במדינות אלו שכיון שהיו גזירות וגירושים והלכו מגולה אל גולה ואיבדו חזקתם. וקרוב בעיני שאחר שנת

תתנ"ו שאז היתה שעת חירום ברוב מדינות אלו כנודע בספרים ועל זה נתייסדו הקרוב"ץ שבימי הספירה, ולפי שראו חכמי הדורות שנתבלבלו הרבה עמדו וגדו גדר גדול בדבר שלא לישא כפיו בכל יום רק ביו"ט שלא תשתכח תורת כהונה מהם, עכ"ד.
[10] שביעית סי' ה' ס"ק ד' וס"ק יב.
[11] כמבואר באבן העזר סי' ג.
[12] פרק מו.

[13] ועי' בספר המעשר והתרומה פרק א' בית האוצר אות ל.

[14] לגבי מעשר עני אחד מגדולי הדור נוהג שבשנת מעשר עני מתנה שאם יש לו פירות מעשר עני, הכסף שנותן לצדקה יהיה עבור מעשר עני, והשאר יהיה צדקה, ומהני לכה"פ לשיטות שאומרים מה לי הן מה לי דמיהן. ויש לדון האם גם לגבי קיום מצוות בפירות שיש עליהם ספק אם הוא מעשר ראשון או עני, אפשר לנהוג כך ולהניח דמיון בצד ולהתנות שהם בעבור מעשר ראשון או מעשר עני שיש בפירות, וכן יש לדון שאולי הנהגה זו שייכת רק לגבי מעשר עני מצד ההלכה צדק משלך ותן לו, ודו"ק.

שאלות שנשלחו ל"שאל את הרב" באתר בית המדרש להלכה

שאל את הרב:

א] האם המעשר ראשון ניתן רק ללוי או שגם הכהן יכול לקבלו?
תשובה: מדין תורה המעשר ראשון ניתן ללוי, אמנם בזמן בית שני שעלו מבבל לארץ ישראל והלויים לא רצו לעלות, קנס עזרא הסופר את הלויים שלא יתנו להם מעשר ראשון אלא יתנוהו לכהנים [1]. מדברי הרמב"ם [2] נראה שעזרא הסופר קנס רק את הלויים שבאותו הדור ולא את כל הדורות [עי' דרך אמונה בבה"ל שם (ד"ה ועזרא) שהקנס היה כל זמן בית שני או קצת אחריו] ונחלקו המפרשים האם כוונתו שאין לתת בזמן הזה כלל לכהן או שאפשר לתת גם לכהן וגם ללוי [3].

להלכה פסק השו"ע [4] שנותנים את המעשר ראשון ללוי בלבד. לעומת זאת הרמ"א כתב שם שיש אומרים שאפשר גם בזמן הזה ליתנו לכהן. והב"ח כתב שלצאת מידי פלוגתא אין לתת את המעשר ראשון לכהן אלא ללוי בלבד. בשו"ת ישא יוסף [5] האריך בכל זה ובסוף דבריו כתב "והרבה מאד פעמים שאלנו למרן עט"ר הגריש"א [שליט"א] זצ"ל למי ליתן מעשר ראשון - לכהן או ללוי, ומסקנת דבריו היתה כי הגם שניתן ליתן מעש"ר לכהן (כגון כשיש סיבה מסוימת) הרי הבא לשאול לכתחילה יתן ללוי - שהרי למעשה ללוי ודאי התורה זיכתה מעשר ראשון, ולהלכה אין היום קנס שמונע מהם קבלת המתנה, עכ"ל.

נוסיף עוד מה שכתב בדרך אמונה [6] שאפשר לתת את המעשר ראשון לבת לוי הנשואה לישראל או לישראלית הנשואה ללוי, וגם לישראל הנשוי לבת לוי [7].

[1] יבמות פו ע"ב לפי רוב הראשונים, ועי' בדרך אמונה פ"א מהל' מעשר הל' ד' ובבה"ל שם ד"ה ועזרא.

[2] פ"א מהל' מעשר הל' ד.

[3] עי' כס"מ ושאר נו"כ על הרמב"ם שם.

[4] סי' שלא סעי' יט.

[5] זרעים סי' טו, עיי"ש באריכות בכל זה.

[6] פ"א מהל' מעשר ס"ק ח.

[7] שם ציון ההלכה ס"ק ז על פי המבואר ביו"ד סי' סא סעי' ח לענין מתנות כהונה שהנותן לישראל הנשוי לכהנת קיים מצות נתינה.

עוד משהו שקורה בבית המדרש וכדאי לדעת עליו

במסגרת הפעילות הברוכה להפצת תורת ארץ ישראל על ידי בית המדרש להלכה בהתישבות, מוציא בית המדרש ידיעון הליכות שדה אשר יוצא מספר פעמים בשנה. עם שדרוג הידיעון לאחרונה והגדלתו, הננו שמחים לבשר כי ישנה אפשרות לקבל את הידיעון במייל על פי הסכמתך.

תוכן הענינים לגיליון 203

מירוח פועל נכרי

דעת בהפרשה

על ה"תוספתא"

תרומה טמאה- שימוש בה

זיכוי ע"י סמוך על שולחנו

טבל שנתערב בטבל

מצות נתינה בחלה ותרומה

הפרשה מפירות שיוחדו לחלוקה

עציץ שאינו נקוב לד' מינים

ערלה

במסגרת בית ההוראה ע"ש הרב רוזנברג זצ"ל
עונים רבני בית ההוראה במשך שעות היממה לשאלות הלכתיות
בטלפון 02-6488888 שלוחה 31.
ראש בית המדרש הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א
עונה בימים ראשון, שני ושלישי בין השעות 12:00 - 12:30 בשלוחה 5.
ניתן לקבל מידע או לשאול שאלות באתר בית המדרש להלכה בהתישבות,
או בכתובת האימייל bhl@bhl.org.il

בברכת חורף בריא,
מזכירות בית המדרש

אם אינך רואה מייל זה כראוי לחץ כאן

הודעה זו נשלחה ל- testing@example-domain.com ע"י bhl@bhl.org.il
הסרה מרשימת התפוצה דווח על ספאם

InforUMobile מערכת רב ערוצית לקשר עם הלקוח